

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

SEMINARSKA NALOGA
DIGITALNA LOČNICA

Kandidati: Elvis Beganovič, Indira Garibovič, Sabina Adrovič
Študijski program: Visokošolski študijski program Uprava prva stopnja
Mentor: doc. dr. Mitja Dečman

Ljubljana, marec 2016

KAZALO

1.POVZETEK.....	1
2.UVOD.....	2
3.INFORMACIJSKA DRUŽBA.....	3
4.INFORMACIJSKA TEHNOLOGIJA.....	3
5.VPLIV INFORMACIJSKE TEHNOLOGIJE NA DRUŽBO.....	5
6.SOCIALNA IN POLITIČNA E-UPRAVA.....	6
7.STRATEGIJA RAZVOJA INFORMACIJSKE DRUŽBE.....	7
8.1 RAZLOGI ZA DIGITALNI RAZKORAK.....	9
8.2 DELITEV DIGITALNIH RAZKORAKOV.....	10
10. STATISTIČNI PODATKI.....	12
11. UKREPI ZA ZMANJŠEVANJE DIGITALNEGA RAZKORAKA.....	15
12. ZAKLJUČEK.....	17

KAZALO GRAFOV

Graf 1:Dostop gospodinjstev do interneta, 2009 in 2014 (% vseh gospodinjstev)	14
Graf 2: Posamezniki, ki so internet uporabljali zunaj doma ali delovnega mesta, 2012 in 2014 (% posameznikov, starih od 16 do 74 let).....	16
Graf 3: Trend uporabe interneta, mobitel in računalnika v Sloveniji.....	16

Glavni indikator, ki daje pomen tako političnemu kot socialnemu vidiku je informacijska družba.

Smo v obdobju hitro globalnih dinamičnih medosebnih povezav, ki večinoma temeljijo na informacijsko-komunikacijski tehnologiji. V tem kontekstu so predstavljeni učinki, ki jih ima uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije na socialne in politične dimenzije.

Namen seminarske naloge je ugotoviti ali se digitalna ločnica zmanjšuje in kakšne ukrepe bi država morala sprejeti, da bi digitalni razkorak zmanjšala.

Cilji naše seminarske naloge so:

- ugotoviti ali se digitalna ločnica zmanjšuje, ohranja ali veča,
- ugotoviti kako država s svojimi ukrepi vpliva na zmanjševanje razlike digitalne ločnice,
- vpliv interneta na kakovost evropske unije,
- legitimnost digitalne demokracije.

V okviru analize je bilo ugotovljeno ali se digitalna ločnica zmanjšuje, ohranja ali veča. Analiza predstavlja tudi način, kako država s svojimi ukrepi vpliva na

zmanjševanje razlike povezane s pojmom digitalna ločnica. Spoznali smo, da vpliv interneta vpliva na kakovost državljanov evropske unije in da je digitalna demokracija legitimna.

V prispevku predpostavljamo, da se zavedanje o pojmu digitalne ločnice povečuje. Pri zbiranju informacij o vplivu digitalne ločnice smo naleteli na omejitve zaradi nedostopnosti določenih informacij.

Prispevek je uporaben predvsem za splošno razgledanost vseh prebivalcev in spoznanje le-teh, da je razumevanje pojma digitalna ločnica bistvena za napredovanje in sovpadanje s konkurenčnim okoljem.

Kot praktičen vidik uporabe informacijsko-komunikacijske tehnologije je predvsem uporaba v javnih organih, katerim omogoča lažji dostop do podatkov, ki jih za namene opravljanja javnih storitev organi potrebujejo. Praktičen vidik se prepleta z družbenim vidikom, saj s strani uporabnikov IKT to pomeni lažjo dostopnost do organov javnega sektorja in racionalno porabo časa – vse na enem mestu.

Pri tem bomo uporabili naslednje metode: metoda deskripcije, za opisovanje pojmov in razlag posameznih konceptov; metodo analize in zbiranja primarnih in sekundarnih virov, predpogoj za nadaljnje proučevanje; metoda analize in interpretacije primarnih in sekundarnih virov, strokovne publikacije, knjige in strokovni članki. Uporabili bomo tudi podatke Statističnega urada Republike Slovenije in podatke, ki so na voljo na spletni strani evropske unije – Eurostat za države članice Evropske unije.

1. UVOD

Z informacijsko komunikacijsko tehnologijo se srečujemo vsak dan, posledično pa so tudi glavne nosilke sprememb.

V seminarski nalogi smo se osredotočili predvsem na vpliv informacijske tehnologije na področju socialnega okolja. Glavni indikator, ki daje pomen socialnemu vidiku je informacijska družba. V primerjavi z ostalimi razvitimi državami, v Sloveniji informacijska družba že desetletja pada. Posledica tega je nedvomno negativno odražanje na drugih gospodarskih, političnih in socialnih področjih. Kot razlog, za takšne rezultate lahko navedemo premajhno zavedanje o pomenu informacijsko komunikacijske tehnologije, prenizka vlaganja v razvoj informacijske družbe in interneta za razvoj celotne družbe.

Dandanes je internet osnovni element digitalne informacijske družbe. S pomočjo interneta lahko predstavlja priložnosti posameznikov na številnih področjih javnega in zasebnega in vsakdana. Enake vplive ima tudi v civilni družbi, gospodarstvu in javnem sektorju.

Velik problem je, da informacijsko komunikacijska tehnologija vsem prebivalcem ni dostopna v enakem obsegu. S pojmom digitalni razkorak se obravnava razkorak med posamezniki, pravnimi subjekti, gospodinjstvi in geografskimi enotami. Izraz digitalna ločnica oziroma digitalni razkorak se večinoma nanaša na računalnike in internet vendar ima po našem mnenju veliko večji pomen. Do različnih razkorakov lahko pride zaradi zgodovinskih, socialno-ekonomskih, geografskih, izobraževalnih, vedenjskih in generacijskih dejavnikov ali pa zaradi fizične nezmožnosti posameznikov za uporabo neke IKT (Cullen, 2001, str. 311).

2. INFORMACIJSKA DRUŽBA

Da bi razumeli vzroke za nastanek za nastanek digitalnega razkoraka, je potrebno najprej razumeti sam pojem informacijske družbe.

Pojav računalnikov v 70. letih prejšnjega stoletja, veliko bolj intenzivneje pa šele v 80. letih, ko so osebni računalniki začeli vstopati v gospodinjstva in splošno uporabo, je bil razlog, da se je začelo govoriti o informacijski družbi.

S pojavom interneta in svetovnega spleta v 90. letih dobi proučevanje informacijske družbe današnje razsežnosti.

V preteklih desetletjih je informacijska družba postala predmet ogromnih družboslovnih razprav, ustanavljanje znanstvenih revij, različnih raziskovalnih pristopov, razvoj novih teoretskih konceptov in uveljavljanje avtorjev. Med temi so najbolj znana imena: Manuel Castells, ki je imel največ znanja na področju omrežne družbe, Alain Touraine in Daniel Bell s konceptom industrijske družbe, Frank Webster, ki je največ svoje pozornosti posvečal obravnavi kapitalizmu informatike in Peter Drucker, ki je preučeval pojem ekonomije znanja.

Slovenija se je dokaj hitro odzivala na določene spremembe in že v začetku 70. let, se je povečalo pojavljanje računalniških zanesenjakov v znanstveno raziskovalnih krogih.

Prav tako so zgodaj postali predmet zavedanja in proučevanja tudi družbeni vidiki informacijske družbe.

Tako je bil že sredi 80. let vzpostavljen študij Družboslovne informatike, v okviru katerega se izvaja tudi predmet Teorije informacijske družbe in še vedno danes velja za prvi tovrstni študij na svetu. V slovenskem prostoru je znanstveno proučevanje informacijske družbe navezuje predvsem na razvoj in širitev družbenih rab interneta

3. INFORMACIJSKA TEHNOLOGIJA

Informacijska tehnologija je skupek postopkov in naprav, ki uporabnika oskrbijo s potrebnimi podatki. Poleg računalnika izraz informacijska tehnologija zajema še telefon, televizijo, elektronsko pošto, splet, digitalni video in še kaj. Uporaba informacijske tehnologije poteka na različnih ravneh: računalniška pismenost, razbremenitev pri delu, izvajanje novih aktivnosti in širitev umskih sposobnosti.

Informacijske in komunikacijske tehnologije omogočajo določene časovne in prostorske prednosti. Uporaba sodobnih informacijskih in komunikacijskih tehnologij skrajšuje razdalje. Z uporabo informacijske in komunikacijske tehnologije dobimo informacije na enem mestu, z uporabo tehnologije lahko komuniciramo. S pomočjo videokonference pa prihranimo čas in zmanjšamo potne stroške.

Informacijska tehnologija zajema vse tiste dejavnosti, ki predstavljajo strojno opremo (pisarniški stroji, oprema za obdelavo in prenos podatkov), programsko opremo in storitve. Takšno delitev informacijske tehnologije, lahko razčlenimo še bolj podrobno (Bučar, 2001, str. 133):

- Strojna oprema
 - o Računalniška oprema zajema delovne postaje, osebne računalnike, periferije ter različne računalniške sisteme;
 - o Pisarniška oprema zajema pisalne stroje, računalnike, fotokopirne stroje in drugo pisarniško opremo;
 - o Oprema za prenos podatkov zajema LAN (local area network) opremo ter drugo opremo za prenos podatkov;
- Programski proizvodi
 - o Sistemski software namenjen delovanju strojne opreme in zagotavljanju njegove učinkovitosti in varnosti delovanja;
 - o Aplikacijski programski paketi, ki predstavljajo rešitve za specifične probleme posamične panoge/sectorja (npr. bančništvo, zavarovalništvo) oziroma za posamezna področja poslovnega delovanja (npr. obračun plač);
- Storitve
 - o Profesionalne storitve, navezane na uvajanje in prilagajanje IT opreme specifičnemu uporabniku, skupaj z izobraževanjem ter navezane svetovalne storitve;
 - o Storitve obdelave podatkov ter transakcijske storitve ob uporabi računalniških programskih orodij, modelov in aplikacij
 - o Omrežne storitve, ki obsegajo vzdrževanje komunikacijskih omrežij in nadzor;
 - o Vzdrževanje strojne opreme, skupaj s popravili in namestitvijo novih sestavin.

Napredek informacijske tehnologije, je imel in ima še vedno največji vpliv na globalno gospodarstvo. Le-ta omogoča zbiranje, obdelavo in prenos informacij ob izjemni hitrosti in vedno nižjih stroških, kar pa povzroči pozitivno posledico pri samem poslovanju. Med takšne pozitivne posledice podjetja uvrščamo:

- Boljšo produktivnost podjetja,
- Večjo kakovost proizvodov in storitev,
- Večjo konkurenčno sposobnost ter
- Boljši nadzor nad poslovanjem in dogajanjem v podjetju.

4. VPLIV INFORMACIJSKE TEHNOLOGIJE NA DRUŽBO

Danes je tehnologija že zelo napredovala in tudi močno vpliva na naše življenje. Informacijska tehnologija poleg boljših življenjskih pogojev povzroča tudi velika družbena tveganja.

Obstajata 2 vidika odnosa med tehnologijo in družbo:

1. **Tehnološki determinizem**, nastal po 1. svetovni vojni ter s tehnologijo vpliva na družbo enosmerno. Predstavlja neodvisne zunanje sile, saj determinira družbeni razvoj oz. povzroči spremembe na družbeni razvoj.
2. **Družbeni konstruktivizem**, nastal sredi 20. stoletja ter temelji na predpostavki, da družba oblikuje tehnologijo. Zaradi vpeljave novih tehnologij je prišlo do nezadovoljstva in odpora zaposlenih. Izvajali so različne sociološke, antropološke in psihološke raziskave.

5. SOCIALNA IN POLITIČNA E-UPRAVA

Zmožnost preteklega znanstvenega in tehnološkega razvoja so bile usmerjene predvsem v manipulacijo in nadzor zunanjega sveta, zdaj pa se zmožnost razumevanja in manipulacije prenaša neposredno na človeško telo in razum ter napoveduje dramatične spremembe temeljnih vidikov človeka, kot so njegov življenjski razpon, fizične in kognitivne zmožnosti ter razpoloženje in osebnost.

Mnogi ljudje se ne zavedajo večine znanstvenih in tehnoloških inovacij, ki vsak dan vstopajo v družbeno strukturo ter jo s svojo prisotnostjo in delovanjem preoblikujejo. Človeški razum je skozi evolucijo razvil mehanizme, ki večji del njegove pozornosti osredotočajo na trenutno osebno stanje in težave, na neposredno okolje v katerem se nahaja, ter na zadeve, ki jih posameznik zavedno ali nezavedno smatra za pomembne. V sodobnih tehnoloških družbah, kjer mnoge funkcije načrtovanja in raziskovanja opravljajo avtomatizirani sistemi, proučevanje in kartiranje razvojnih trendov in inovacij postaja vedno težje, ter pogosto zahteva poglobljen, multidisciplinarni sistemski pristop.

Med slabosti politične e-uprave štejemo:

- možnost izkoriščanja slabe varnosti podatkov,
- kršenje zasebnosti podatkov in pomanjkljivo varovanje osebnih podatkov,
- pomanjkanje zaupanja uporabnikov v elektronske transakcije,
- pomanjkanje razumevanja e-poslovanja s strani državljanov in podjetij,
- nejasno pravno določeni posamezni elementi e-poslovanja,
- neskladnost e-poslovanja z običaji in navadami v nekaterih državah,
- neosebni pristop izvajanja storitev,
- visoki stroški vzpostavitve informacijske tehnologije za ustrezno tehnično delovanje (predvsem na lokalnem nivoju),
- napake in zamude pri vpeljevanju informacijske in komunikacijske tehnologije,
- hitre spremembe na področju razvoja IT in e-storitev

Slovenija je v preteklosti uvedla tehnološko naprednejša orodja kot so e-forumi oz. spletne razprave, vendar niso uresničili pričakovanj oz. niso zaživel do te mere, da bi upravičili svoj namen, ker so vsi zainteresirani posredovali le pisne pripombe in je forum sčasoma postal tarča nezaželenih sporočil. Iz samega konteksta foruma ni bilo razvidno, kaj se bo po zaključku razprave zgodilo z posredovanimi predlogi in mnenji ter ali bo napisano tudi poročilo razprave.

Razvoj slovenske e-uprave je utemeljen na konceptu pravne svobode, njeno politično razmerje do državljanov in civilne družbe je omejeno na vzpostavljanje

zadovoljstva uporabnikov storitev e-uprave. Omejevanje zanemarja njihovo vlogo pri vključevanju v demokratične odločevalske procese. Zaradi zmanjšanih možnosti za interaktivno komuniciranje je oteženo izvajanje politične participacije z namenom izboljševanja predlogov zakonov in predpisov v javni obravnavi, ki neposredno vplivajo na kvaliteto bivanja ljudi.

Primeri iz prakse e-uprave, ki sta sprožila obširne prenovne procesov, sta Portal e-uprava in Portal e-VEM s storitvami za poslovne subjekte.

Slabosti socialne e-uprave so:

- socialna izločenost, povezana z nizko računalniško pismenostjo ter pomanjkanjem opreme za dostop do spletnih storitev uprave.
- premajhna dostopnost do e-storitev za tiste uporabnike, ki so na geografskih področjih, kjer je dostopnost do svetovnega spleta manjša (razvoj kioskov), vključitev svetovanja in pomoči za uporabnike,
- registracija oz. pridobitev elektronskega podpisa, ki se pri oddaji vlog na e-način nujno zahteva. Dodelitev in uporaba tovrstnega podpisa je plačljiva storitev. E-podpis je nameščen na izbranem računalniku uporabnika, kar pomeni, da uporabnik oddajo e-vloge ne more urediti na drugem računalniku,
- za določeno oddajo vloge oziroma pridobitev dovoljenja - potrdila je potrebno plačati upravno takso. Znesek le-te pa je enak, kot če bi vlogo oddali po starem oz., če bi odšli fizično na lokacijo, kjer določen organ posluje. Na takšen način državljan - uporabnik privarčuje le potne stroške.

6. STRATEGIJA RAZVOJA INFORMACIJSKE DRUŽBE

Leta 2010 je Evropska komisija sprejela strategijo Evropa 2020, katere glavni cilj v pametno in trajnostno gospodarstvo vključiti državljane Evropske unije. Ena izmed pobud Evropske unije je tudi Evropska digitalna agenda, ki vključuje informacijsko komunikacijske tehnologije. Splošni cilj Evropske digitalne agende je poskrbeti, da bo enotni digitalni trg, ki se opira na hitre in ultra hitre internetne povezave in interoperabilne aplikacije, ki dajejo trajno gospodarsko in družbeno korist (Strategija razvoja informacijske družbe do leta 2020, 2015 str.8).

Države članice, ki želijo črpati sredstva iz Evropskega sklada za regionalni razvoj morajo oblikovati Nacionalni strateški okvir za digitalno rast. Za razširitev širokopasovnega omrežja pa morajo posamezne članice oblikovati tudi Načrt razvoja omrežij naslednje generacije. Za pomoč pri oblikovanju okvirjev in načrtov je Evropska komisija pripravila priročnik, v katerih organe usmerja k reševanju vprašanj glede infrastrukture, uporabe informacijske tehnologije ter storitve in aplikacije.

Indeks družbe in digitalnega gospodarstva predstavlja povezljivost, človeški kapital, integracijo digitalne tehnologije, uporabo interneta in digitalne javne storitve. V letu 2015 je Slovenija je na podlagi omenjenega kazalnika med 28. državami Evropske unije uvrščena na 19. mesto.

Na razvoj informacijske tehnologije vpliva tudi informacijska družba in politična ozaveščenost, ki usmerja državne organe pri strateških usmeritvah.

Analiza nacionalnega okvirja v Sloveniji prikazuje prednosti in pomanjkljivosti pri razvoju informacijsko komunikacijske tehnologije. Industrija informacijske komunikacijske tehnologije s celotnim spektrom znanj za digitalizacijo Slovenije (digitalno podjetništvo, razvoj in uvajanje e-storitev in e-poslovanja je ena izmed pomembnih prednosti. Slovenija je na tem področju ažurna in učinkovita pri

upravljanju tako z elektronskimi storitvami, kot z elektronskim poslovanjem. Vedno več je tudi kompetenčnih centrov s področja informacijske tehnologije, kjer poteka koncentracija znanja. Slovenija je vedno bolj vpeta v mednarodno sodelovanje na projektih in povezanosti v skupno evropsko izobraževalno in raziskovalno dejavnost. Kot prednost pri uvajanju digitalne tehnologije je Simbioza ena izmed dobrih praks medgeneracijskega sodelovanja in e-opismenjevanja. Dobro razvita je tudi državna informacijska struktura: državno omrežje HKOM (privatno omrežje, ki je zasnovano za prenos podatkov med posameznimi zaključenimi celotami), podatkovni center, SIGOV-CA ter drugi izdajatelji kvalificiranih digitalnih potrdil.

Kot pomanjkljivosti pri razvoju informacijske tehnologije je vsekakor prenizko vlaganje v razvoj informacijske družbe, posledično tudi pomanjkanje razvojnih virov, s tem mislim predvsem na finančne, kadrovske in materialno-finančne vire. Še vedno se premalo zavedamo o pomenu in potencialu informacijske tehnologije za razvoj družbe. Tudi politična podpora je nezadostna za razvoj digitalne družbe. Nestabilno politično, organizacijsko, ter razvojno okolje in posledično zamujanje pri pripravi razvojnih dokumentov je ena izmed ključnih pomanjkljivosti pri razvoju digitalizacije na državni ravni. Tudi državni organi se premalo zavedajo o pomenu in transparentnosti delovanja in objave podatkov v odprtih formatih.

Slovenija mora v naslednjih letih bistveno več vlagati v razvoj informacijske družbe in sektor informacijske komunikacijske tehnologije, če želi ostati konkurenčna ostalim državam članicam Evropske unije. Jasna politična podpora z razvojnim prizadevanjem in visok nivo zavedanja o pomenu informacijsko komunikacijske tehnologije, je eden izmed ključnih priložnosti za izboljšanje. Poleg e-uprave se mora osredotočiti na razvoj novih e-storitev državne uprave (tudi zdravstva, javnega sektorja in delno lokalne samouprave, ki bo temeljila na skupni storitveni informacijsko telekomunikacijski tehnologiji).

7. DIGITALNI RAZKORAK

Digitalni razkorak oziroma digitalni razkorak predstavlja razlike med posamezniki, gospodinjstvi, organizacijami, podjetji ter geografskimi območij na podlagi možnosti dostopa do informacijsko komunikacijske tehnologije oziroma interneta in njihove uporabe. Poznamo več definicij digitalnega razkoraka.

National Telecommunications and Information Administration je v svojih poročilih predstavila ločevanje ameriških gospodinjstev na tista, ki imajo informacijsko komunikacijsko tehnologijo in tista, ki do tega nemorejo dostopati (NTIA, 2015, str.134). Raziskovalci so upoštevali poleg dostopa do tehnologije, posameznikovo znanje za uporabo tehnologije.

Digitalna ločnica označuje razliko med ljudmi, ki imajo računalnik in tistimi, ki ga nimajo (Živković, 2008, str. 95). V mednarodni organizaciji OECD definirajo digitalno ločnico kot ločnico med posamezniki, gospodinjstvi, podjetji in regijami na različnih socialno ekonomskih nivojih glede možnosti in uporabe informacijskih in komunikacijskih tehnologij, s poudarkom na uporabi interneta (Dolinčar et al., 2002, str. 83).

Leta 2001 je Cullen predstavil dve skupni točki vsem definicijam: v vseh definicijah za tiste, ki so nezmožno ali ne izberejo možnost uporabe teh tehnologij, to pomeni neugoden položaj in razlika med tistimi, ki imajo in tisti, ki nimajo dostopa do IKT informacij.

Do razkoraka lahko pride zaradi: zgodovinskih, socialno ekonomskih, geografskih, izobraževalnih, vedenjskih, generacijskih dejavnikov ali pa zaradi fizične nezmožnosti posameznikov(Cullen,2001,str.311).

8.1 RAZLOGI ZA DIGITALNI RAZKORAK

Najpomembnejši razlogi za digitalni razkorak med posamezniki so:

- starost;
- geografska lokacija;
- fizična zmožnost posameznika;
- družbeno-ekonomski položaj in
- veščine in digitalna pismenost.

Da bi uporabljali informacijsko tehnologijo moramo biti digitalno pismeni. Pod to razumevamo znanje, ki ga mora imeti vsak uporabnik informacijsko komunikacijske tehnologije, torej za uporabo računalnikov, pametnih telefonov in drugih naprav.

Sicer pa informacijsko komunikacijsko tehnologijo lahko opredelimo kot računalniško pismenost, s pomočjo katerih obvladamo delo z datotekami in pri tem samostojno uporabljamo osnovne uporabniške računalniške programe.

Dostop do informacijskih komunikacijskih tehnologij je v predmestjih in na podeželnih težji kot v mestih. Enakopravno vključevanje v družbeno in poklicno življenje posameznika omejuje pomanjkanje informacijske infrastrukture v kraju njegovega bivanja.

Velik vpliv pri razumevanje informacijsko komunikacijske tehnologije imata razumevanje in uporaba. Uporaba novih tehnologij je med starejšo in mlajšo generacijo različna. Večinoma je mlajšim generacijam samo po sebi umevno, da razumejo delovanje in uporabo nove tehnologije. Vso znanje in izkušnje pridobijo v veliki večini s pomočjo vsakodnevne uporabe elektronskih naprav in medsebojnim izobraževanjem. V tem se starejša generacija zelo razlikuje, saj se mora vseh veščin in uporabe šele naučiti. Tako ne zmožnost uporabe novih

tehnologij predstavlja eno izmed največjih ovir pri prilagajanju vse bolj hitrejšim družbenim razmeram in načinu življenja za starejše.

Posamezniki so še vedno vse bolj odvisni od njihovega družbeno-ekonomskega položaja, ki je povezan z višino dohodka ali premoženja. Vso novo tehnologijo ali dostop do internetnega omrežja je potrebno plačati. Vsi posamezniki, ki nimajo prihodka, si zelo težko privoščijo redno spremljanje in uporabo nove tehnologije ali pa celo nimajo omogočenega osnovnega dostopa do naprav in internetnega omrežja.

Večja kot je neenakost dohodkov v družbi, večja je skupina, ki nima možnosti do ustreznega dostopa do novih tehnologij. Vse revnejši in bolj izločeni iz večinske skupine postajajo posamezniki, ki nimajo možnosti dostopanja do novih tehnologij v visoko razvitih družbah, kjer je uporaba novih tehnologij obvezna za vključitev v trg dela ali pa celo navezavo prijateljstev.

8.2 DELITEV DIGITALNIH RAZKORAKOV

Digitalni razkorak je bolj zapleten kot samo ločevanje med tistimi, ki ne uporabljajo določene informacijsko komunikacijske tehnologije (takšno ločevanje imenujemo osnovno oziroma prvi digitalni razkorak) in tisti, ki jo aktivno uporabljajo.

Zato je najbolj primerna razdelitev oziroma strukturiranje na osnovnega razkoraka na dvojni, drugi in tretjem razkoraku:

- dvojni razkorak se nanaša proučevanje razlik med tistimi, ki ne uporabljajo informacijsko komunikacijsko tehnologijo, za katere tudi velja, da so pripadajo heterogeni skupini, posledično se pa tudi razlikujejo glede na ovire za uporabo.

Ta razkorak je predvsem osredotočen na tipologijo ne uporabnikov informacijsko komunikacijske tehnologije, kjer se posameznike razvršča v različne skupine ne uporabnikov;

- drugi digitalni razkorak je osredotočen na razlike pri sami oprabi informacijsko komunikacijske tehnologije. Predvsem pozornosti posveča intenzivnosti uporabe in izkustva. Podobno kot velja za dvojni razkorak, se lahko nadalje razdeli tudi heterogena skupina informacijsko komunikacijske tehnologije. Ta tip digitalnega razkoraka torej predstavlja tako imenovano izkustveno ločnico, kjer imajo posamezniki, ki posedujejo izbrano informacijsko komunikacijsko tehnologijo dlje časa, vsekakor prednost pre tistimi, ki so jo šele pred kratkim začeli uporabljati, saj le-ti zaostajajo v izkušnjah, veščinah ipd. Drugi digitalni razkorak se zato imenuje tudi izkustveni razkorak (Dolničar 2008, 19-20);
- tretji digitalni razkorak se povečini navezuje na samo uporabo interneta, vendar prenese se ga lahko tudi v predel kakšne druge informacijsko komunikacijske tehnologije. Tehnologija, ki jo uporabniki

uporabljajo, določa tretji digitalni razkorak. Posamezniki, ki imajo boljšo, hitrejšo tehnologijo, z več uporabnimi funkcijami, imajo tudi večje priložnosti za boljši izkoristek pri uporabi.

To dokazuje kako zelo je digitalni razkorak kompleksen, večdimenzionalen in hkrati tudi dinamičen družbeni pojav. Kljub različnim opredelitvah digitalnega razkoraka se v nadaljevanju osredotočamo predvsem na osnovni oziroma prvi digitalni razkorak, ki se nanaša na neenakost v dostopu in uporabi informacijske komunikacijske tehnologije, pri čemer upoštevamo tudi neenakost v lastništvu mobilne telefonije in neenakost v uporabi.

9. MERJENJE DIGITALNEGA RAZKORAKA

Pristope informacijsko komunikacijske tehnologije lahko spremljamo preko gospodinjstev, izobraževalnih institucijah, podjetjih, vladnih institucijah itd. Najosnovnejše merilo je število telefonskih linij na sto prebivalcev ter število internetnih strežnikov. Zelo sta pomembna indikatorja, kakor tudi dostop do interneta ter uporaba računalnikov.

Meritve razkoraka oblikujemo na podlagi osnovnih dejavnikov dostopa in uporabe informacijsko komunikacijske tehnologije, kjer se prikaže da imajo najpomembnejšo vlogo dohodek, stopnja izobrazbe, velikost ter gospodinjstva, spol, starost in tudi raso ter jezikovno ozadje.

Digitalni razkorak je lahko tudi kot posledica individualnih sposobnosti (komunikacijske zmožnosti), za katero so mnenja, da je to opredeljujoča lastnost informacijske družbe.

Za popolno doslednost v komunikacijske procese informacijske družbe, morajo posamezniki obvladovati sposobnosti različnih vrst, kot so: sposobnosti razumevanja struktur in storitev mrež, ki se uporabljajo za komuniciranje sporočil kot tudi sposobnosti za uporabo komunikacijskih naprav.

Na komunikacijsko zmožnost se navezujejo 3 tipi pismenosti, kot so: informacijska, komunikacijska ter tehnološka pismenost. Pomeni sposobnost ljudi, ki uporabijo obstoječe, nove in nastajajoče tehnologije v zasebnem in profesionalnem življenju.

Digitalni razkorak lahko proučujemo tudi z vidika kritičnih vsebin, kjer relevantna vsebina spada med glavne dejavnike za dostop in uporabo interneta. Možnost dostopa do informacijsko komunikacijskih tehnologij pa je eden izmed dejavnikov relevantnosti informacij, kar predstavlja razlog ne uporabnikom za dostop. Lahko ga proučujemo tudi z vidika neposrednih ovir za uporabo interneta, kjer želijo v prihodnosti ne uporabnike povezati v splet, da bi se lahko uporaba čedalje bolj širila.

10. STATISTIČNI PODATKI

Nekaj statističnih podatkov uporabe interneta v gospodinjstvih in pri posameznikih v Sloveniji leta 2014:

V prvem četrtletju 2014 je imelo dostop do interneta v Sloveniji kar 77 % gospodinjstev, od tega jih je kar 74% dostopalo do interneta preko prenosnega in tabličnega računalnika, preko namiznega računalnika 70% ter preko mobilnega telefona ali drugih mobilnih naprav 66%, le 15% gospodinjstev pa so uporabljali pametno televizijo za dostop do interneta. Večina je bilo gospodinjstev z otroki kar 97%, gospodinjstev brez otrok pa 70%. Med temi so bila skoraj vsa gospodinjstva z otroki (97 %) in 70 % gospodinjstev brez otrok.

Razlogi gospodinjstev, ki nimajo dostopa do interneta:

- 69% jih je odgovorilo, da interneta ne potrebujejo
- 62% jih je odgovorilo, da je razlog pomanjkljivo znanje o uporabi računalnika ter interneta
- 47% jih je odgovorilo, so stroški opreme previsoki (naprimer nakup računalnika in drugih naprav)
- 45% jih je odgovorilo, da ne dostopajo do interneta zaradi visokih stroškov dostopa (naprimer naročnina)

Razlogi gospodinjstev z otroki:

- 47% jih je odgovorilo, da so previsoki stroški opreme
- 39% jih je odgovorilo, da so visoki stroški dostopa

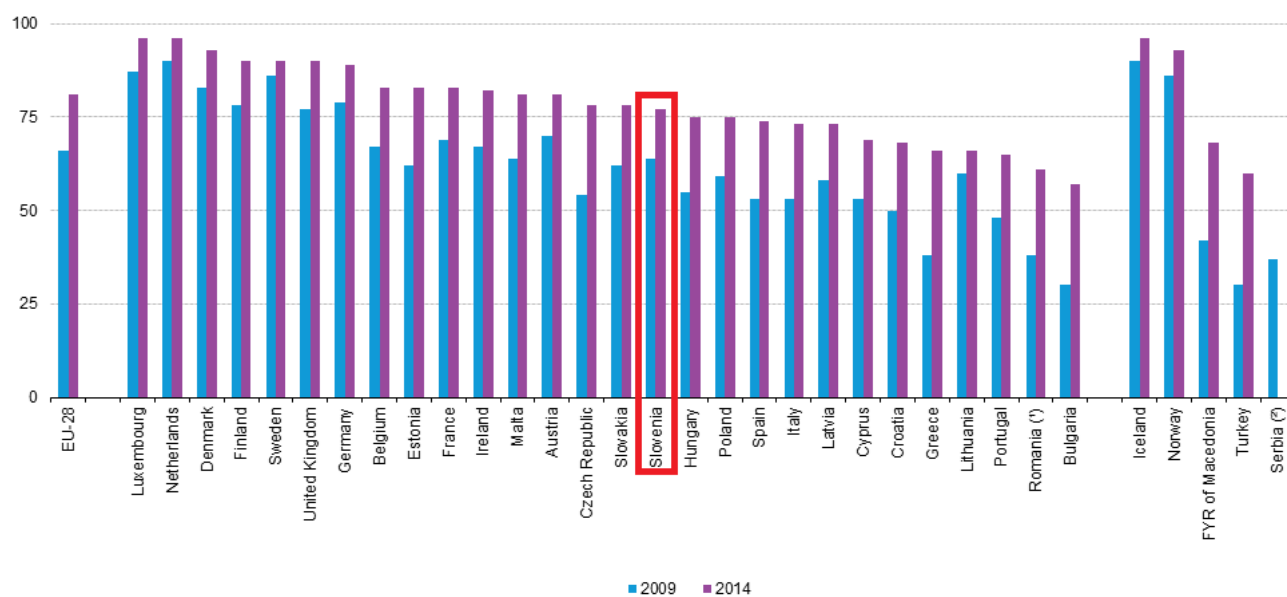
39% pa jih je dostopalo do interneta drugje.

Razlog gospodinjstev brez otrok:

- 70% jih je odgovorilo, da dostopa do interneta ne potrebujejo
- 63% jih je odgovorilo, da jim primanjkuje znanje o uporabi računalnika in interneta

<http://www.stat.si/StatWeb/glavnanavigacija/podatki/prikazistaronovico?IdNovice=6560>, Statistični urad RS.

Graf 1:Dostop gospodinjstev do interneta, 2009 in 2014 (% vseh gospodinjstev)

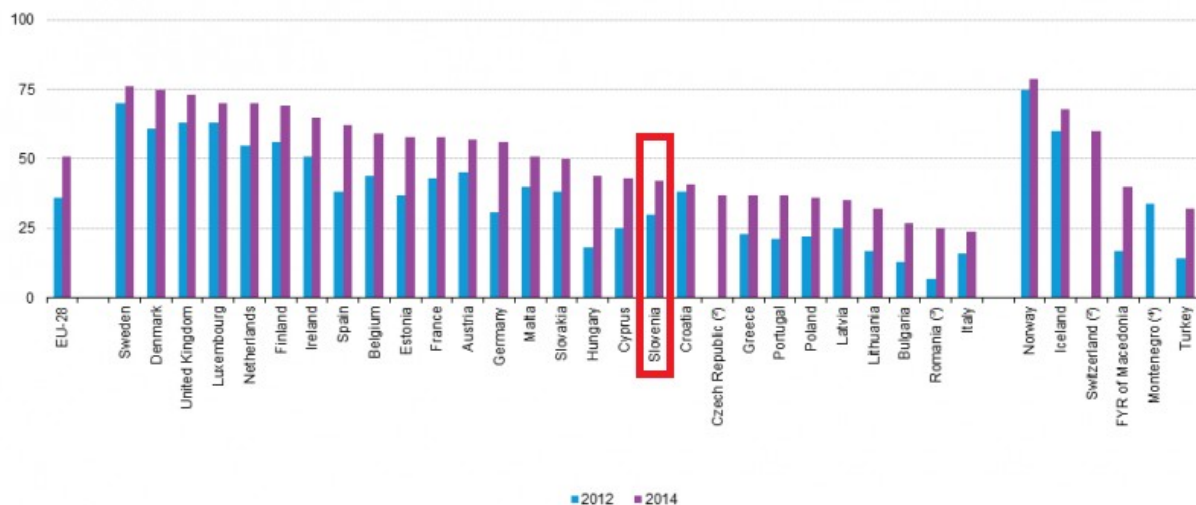

Vir: Eurostat, 2015

Leta 2007 je imelo v državah članicah EU 55% gospodinjstev dostop do interneta. Procent uporabe je naraščal in leta 2014 dosegel 81%.

Med posameznimi članicami je bil zabeležen največji delež gospodinjstev z dostopom do interneta leta 2014 v Luksemburgu (96%) in na Nizozemskem. Najnižja stopnja dostopa do interneta med državami članicami pa je bila zajeta v Bolgariji (57%), vendar se je stopnja dostopa do interneta hitro povišala, saj se je delež gospodinjstev z dostopom do interneta v obdobju 2009-2014 povečal za 27%. Odstotek povečanja je bil zabeležen tudi v Grčiji (28%). Povečanje za 20% so beležile tudi naslednje države: Italija, Madžarska, Španija, Estonija, Romunija in Češka. Ostale države so bile deležne majhnega povečanja, saj je stopnja zasičenosti z uporabo interneta visoka.

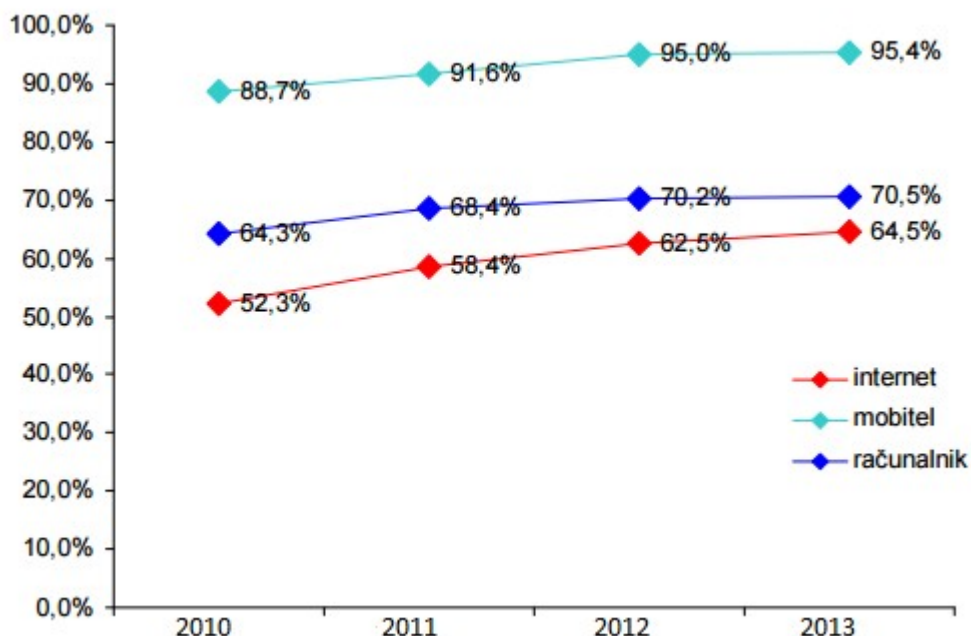
Graf 2: Posamezniki, ki so internet uporabljali zunaj doma ali delovnega mesta, 2012 in 2014 (% posameznikov, starih od 16 do 74 let)

Vir: Eurostat, 2015

Graf 2 prikazuje uporabo interneta na prenosnem računalniku ali dlančniku prek mobilne ali brezžične povezave zunaj doma. V letu 2012 je 36% posameznikov, starih od 16 do 74 let uporabljalo mobilno napravo za povezovanje z internetom, v letu 2014 se je ta delež povečal na 51%. Največji delež uporabe mobilnega interneta je bil na Švedskem, Danskem in v Združenem kraljestvu. V teh državah je uporabljalo internet približno tri četrtine posameznikov, starih od 16 do 74 let. V Bolgariji, Romuniji in Italiji je internet zunaj doma uporabljalo četrtnina posameznikov. Slovenija je glede uporabe mobilnega interneta med državami članicami nekje na sredini in je primerljiva z Hrvaško, Ciprom, Češko in Madžarsko.

Graf 3: Trend uporabe interneta, mobitel in računalnika v Sloveniji

Vir: Mediana TGI 2010, 2011, 2012, 2013

Graf prikazuje, da je spekter informacijsko komunikacijske tehnologije izjemno pomemben. Po podatkih Mediane se trend uporabe interneta, mobitela ter računalnika vse bolj umirja. Trg je postal nasičen s tovrstnimi komunikacijskimi kanali in počasi dosega sam vrh. Uporaba mobitela predstavlja največji trend uporabe komunikacijskih naprav. Današnje mobiteli zajemajo upravljanje prav tako z internetom, kot tudi z računalnikom.

11. UKREPI ZA ZMANJŠEVANJE DIGITALNEGA RAZKORAKA

Sodobne države aktivno posegajo v politiko informacijsko komunikacijskih tehnologij. Seveda pa samo liberalizacija trga telekomunikacij ni dovolj, zato države uporabljajo tudi široko paleto ukrepov za povečanje dostopa uporabe informacijsko komunikacijskih tehnologij, kar vpliva na zmanjševanje digitalnega razkoraka.

Navedimo nekaj najpogostejših ukrepov (Digitalni razkorak po Sloveniji, 2016, str.5)

- razvoje splošne infrastrukture in vzpodbujanje konkurence,
- vzpodbujanje difuzije informacijsko komunikacijskih tehnologij med gospodinjstvi in posamezniki,
- dostop do informacijsko komunikacijskih tehnologij iz šol,
- izobraževanje za uporabo informacijsko komunikacijskih tehnologij,
- difuzija med podjetji – podpora in izobraževanje za mala podjetja ter pomoč v manj razvitih regijah,
- spodbujanje dostopa do interneta pri skupnostih prebivalcev v ruralnih in manj razvitih območjih,
- vladni projekti in ukrepi – elektronske vladne storitve, finančne olajšave ob nakupu računalnika,
- spodbujanje razvoja javno dostopnih točk,
- programi in iniciative za de privilegirane skupine,
- vzpodbude gospodinjstvom za nakup PC-jev in tehnologije, ki omogoča hitrejši dostop do interneta (davčne olajšave ipd).

Od navedenih ukrepov bi izpostavili tri po našem mnenju najbolj učinkovite.

SPODBUJANJE RAZVOJA JAVNO DOSTOPNIH TOČK

Kljub temu, da Slovenija presega v vrsti indikatorjev druge države članic Evropske unije pri razvoju informacijsko komunikacijske tehnologije, se srečuje s številnim slabostmi, ki jih želi s ciljno usmerjenimi projekti odstraniti ali zmanjšati, je potrebno povečati dostop do uporabe interneta za opravljanje različnih storitev,

omogočiti čim več javno dostopnih točk, povečati število raznovrstnost elektronskih aplikacij.

IZOBRAŽEVANJE ZA UPORABO INFORMACIJSKO KOMUNIKACIJSKE TEHNOLOGIJE

Nepoznavanje računalništva je posebej kritično za srednjo in starejšo generacijo, ki se je z računalniki srečala šele v zrelih letih. Prav tej generaciji je potrebno posvetiti ustrezno pozornost in prilagoditi stil učenja, da bodo izgubili strah pred računalniško tehnologijo.

DOSTOP DO INFORMACIJSKOKOMUNIKACIJSKIH TEHNOLOGIJ IZ ŠOL

Potrebno je, da se omogoči dostop do informacijsko komunikacijskih tehnologij na inovativen način. To bi posledično pomenilo boljši in lažji način izobraževanja, hkrati pa lažje opravljanje obveznosti. Na ta način bi lahko izvajalci izobraževanj v slovenskih šolah lažje spremljali aktivnost udeležencev. Seveda bi s tem udeleženci bili prepuščeni lastni iznajdljivosti pri tehnični uporabi nove tehnologije.

12. ZAKLJUČEK

Za digitalno demokracijo se najpogosteje poudarja, da je oblika neposredne demokracije. Predpostavlja aktivnega in participativnega državljana. Le tak, lahko polno izkoristi potencialne IKT v smislu političnega udejstvovanja.

Participacija je tisto, kar dela demokracijo in mora biti vsem omogočena enaka stopnja le-te.

Predlogi k izboljšavi so izkoriščanje demokratičnega potenciala, visoka odzivnost, obseg elektronskih storitev, ažurnost informacij, širša dostopnost, izboljšanje sistema varnosti in zasebnosti in preprostejša uporabnost. Zavedati se moramo, da vlade pogosto oblikujejo programe e-vlade, ker želijo biti v koraku z ostalimi državami in institucijami in pa zaradi javnega mnenja o informacijski družbi. Zaradi splošnega navdušenja so vlade prisiljena sprejeti neko obliko moderne in legitimen ideje o e-vladi, kar pa še ne pomeni, da imajo resnično željo po tem. V Sloveniji e-vlado oblikujejo in razvijajo institucije, ki vpliv že imajo, glede na njihovo strategijo pa vzorcev politične participacije nimajo namena bistveno spremeniti. Zdi se, da so slovenske vlade predvsem sledilci in opazovalci.

Za zmanjšanje digitalne ločnice se v zadnjem času uporablja praksa brezplačnih računalniških tečajev za starejše, s tem naj bi se digitalni razkorak zmanjšal. Na tovrstnih delavnicah se uporabniki poleg učenja računalniškega sistema, izobražujejo tudi kako uporabljati internet. Država posega v socialni vidik uporabe interneta s pomočjo različnih subvencij, npr. subvencionirana cena priključka ali naročnine, vendar se problem pokaže v visoki ceni računalniške opreme in v visokih cenah naročnine. Menim, da bi se morala država bolj osredotočiti na zmanjševanje stroškov, ki so povezani z računalniki in internetom. Na ta način bi se povečal dostop uporabnikov, ki si tega ne morajo privoščiti zaradi visokih stroškov.

V Sloveniji je delež uporabnikov internetnih storitev vsako leto večje. Razlog je tudi v tem, da se je uporaba interneta in računalniške opreme uveljavila v obvezno šolstvo.

13. VIRI IN LITERATURA

CULLEN, R. (2001) »*Addressing the digital divide*«. Online information review 25 (5): 311 – 320. Pridobljeno: <http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?articleid=862166&show=abstract>

CHADWICK, A. (2006). *Internet politics: states, citizens, and new communication technologies*. Oxford University Press.

CRAIG WAREN, Smith (2010). "Digital Divide" Defined (Hint: it's not about access.) Digital divide institute.

DOLNIČAR, V. , VUKČEVIČ, K. , KRONEGGER, L. in VEHOVAR, V. (2005) . Digitalni razkorak v Sloveniji. Projekt RIS, Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani. Pridobljeno iz: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dr/dr40DolnicarVukcevic.PDF>

Gunkel, J. David. (2003). *Second thoughts, toward a critique of the digital divide*. *New media & Society* 5. Pridobljeno: <http://www.gunkelweb.com/articles/digital:divide.pdf>

HERRNISON, S. Paul, STOKES-BROWN, A., HINDMAN, M..(2012). Campaign politics and the Digital divide: Constituency Characteristics, Strategic Consideration and Candidate Internet Use in State Legislative Elections. *Political Research Quarterly* 60 (1)

FERFILA, B., KOS, M. (2003). Politično komuniciranje, Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani.

FLOGIE, A. (2007). 17.maj – Svetovni dan informacijske družbe. Pridobljeno: <http://www.informacijskadruzba.si/index.php/component/content/article/1/72-17-maj-svetovni-dan-informacijske-druafbe>

FRAILE, M. (2005). *Political knowledge and the logic of voting – a comparative study*, 1-27

ITU. (2010). *Measuring the information society*. Pridobljeno: http://www.itu.int/ITU-Dict/publications/idi/2010/Material/MIS_2010_Summary_E.pdf

JURCA, M. (2000).: *Ko postanejo storitve države elektronske*. Zbornik posvetovanja Dnevi slovenske informatike 2000. Portorož: Slovensko društvo informatika

KRIČAJ, D. (2000). *E-uprava danes in kako naprej*. Republika Slovenija, Center Vlade RS za informatiko, internetno gradivo.

Ministrstvo za informacijsko družbo (2004). *Obrazložitev finančnega načrta*.

Odvisnost in nove tehnologije (2015). Pridobljeno: http://eucbeniki.sio.si/admin/documents/learning_unit/3767/1503_20150424_Vplivi_informacijskih_tehnologij_na_posameznika_1429864892/index6.html

SMREČNIK, J. (2009). Digitalni razkorak: razlike v dostopu do interneta glede na formalno doseženo izobrazbo. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana. Pridobljeno: <http://uploadi.www.ris.org/editor/1264710105smrecnik-janja.pdf>

Statistični letopis (2015). Statistični urad Republike Slovenije, Ljubljana. Pridobljeno: http://www.stat.si/letopis/2015/22_15/22-01-14.html

Strategija E-uprave Republike Slovenije za obdobje 2015 do 2020 (SEP-2015) (2015). Ministrstvo za javno upravo RS (2015). Pridobljeno: <http://www.nasvet.com/e-uprava/>

TOMAŽIN, M. (2002). *Uporaba informacijskih in komunikacijskih tehnologij v izobraževanju*. Ekonomska fakulteta